

Alte Drucke

**DE VITA IV||VENTVTIS INSTI=||TVENDA, MORIBVS-||QVE
AC STVDIIS || CORRIGEN-||DIS, || Opuscula diuersorum
autorum perquam || erudita, quæ uersa pagina ...**

Gryphius, Sebastianus

Lugduni, 1541

DE CORRIGENDIS STVDIIS, SERMO Philippi Melanchthonis.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150956

DE CORRI-

GENDIS STVDIIS, SERMO

Philippi Melancthonis.

EXIMIA PIETATE AC DO-

ctrina uiro, D. Othoni Becman, Iurisc. conf.

canonico Vuitemberg. Phil. Me-

lancthon, S. D.

ON parum refert ad uitæ tuendæ ratio-
 nes, quo genere literarum rudis ætas initio
 formetur: cum ob alia multa, tum hoc ma-
 xime, quòd nihil efficacius est ad mutandæ
 ingenia, moresq; hominum, literis. Nam fere semper ta-
 lis est unusquisq; qualem studia faciunt. Nec mihi bonæ
 literæ, nisi quæ mentis bonæ sunt, uidentur. Itaq; præ-
 stat optimis iuuentutem erudiri, mores enim optimos
 optimæ literæ conferunt. At uideas hodie passim in Ger-
 mania tale quoddam genus iuuenilium studiorum tracta-
 ri, quod non modo sit ad omnem reliquam uitam inuti-
 le, sed omnino etiam perniciosum. Etenim deserta præ-
 dia, quibus nescio nugis ingenia cæterum felicia occu-
 pantur ac franguntur, philosophiam ipsi uocant. Non
 hoc dico quo à philosophia studiosos auocem, sed hunc
 philosophandi ordinem ac ductum non probo. Nec enim
 angustus adeò finibus circumscripta est philosophia, ut
 philosophari nihil aliud sit quàm nugari. Maxima eius
 pars contempta iacet, ea uidelicet, quæ sola humanitatis
 nomine maioribus nostris digna uisa est. Adulescens
 quispian

Humaniores li-
 teræ cōtemptæ
 a Sophistis.

nomine maioribus nostris digna uisa est. Adulescens
 quispian

quispiam ad Xenocratem adductus percipiendæ philo-
phiæ gratia, cum nondū quicquā Cyclicorum attigisset,
sapientiæ sacris prohibitus est: Sic enim ait Xenocrates:

Οὗτος παρ' ἐμῶ ποικίλ' οὐ κναφύσεται.

O nos felices, si recta studia deū fauore renascantur,
quæ iam ferè caput exerere in Saxonibus cœperunt.
Proinde iuuentutem nostram sermone nuper habito in-
hortatus sum, ut ad bonas literas lætis animis adspiret.
Atque hoc unum egi paucis, ut intellegat quænam sit
barbaricorum, quæ bonorum studiorum ratio. Neque
dubito, cui satis utrunq; genus cognitum est, conatu-
rum totis uiribus, ut ea parte præstet, quæ & optima
est, & ab optimis sola probatur. Quæ enim uesania fue-
rit, immenso labore, cura nugas emere? Orationem tuo
nomini Otho doctiss. dedico, ὁσπρὶ δλίχως τε φίλων τε. De-
bemus enim tibi quicunq; literas profiteremur, atque adeò
ego multis sanè nominibus, quem pluribus, quotidie so-
les officijs cumulare. Hoc igitur munus qualecunq; est,
si de animo æstimes meo, amplissimum ac pulcherrimum
accepisti. Vale.

AB EGO planè uidear impa-
dens, atq; mei prorsum oblitus, in
hoc cœtu, magnifice Dn. Rector,
eximij principes Academiæ, dictu-
rus, quem (cum alijs & ingenij,
& umbratile studiorum genus ab
huiusmodi theatris, & hac plausi-
bili Oratourin quasi curia auocet) absterre-
re modò cū

primis rei, quam acturus sum, difficultas potuit: ni me cum pietas in recta studia, tum officij mei rationes inhortetur, quo bonas literas ac renascentes Musas, quam quod maxime, commendatas uobis uniuersis uelim. Illarum enim causam suscepi tutandam, aduersus eos qui uulgo sibi in scholis, doctorum titulos ac præmia, barbari barbaris artibus, hoc est ui & fraude arrogarunt, & hætenus ferè malitiosis ingenijs homines retinent. Germanicam iuuentutem paulò superioribus annis alicubi conatam in hoc felix certamen literarum descendere, iam nunc quoq; non pauci, uelut è medio cursu, commẽto plus quam Thracio reuocant, Difficilius esse studium bonas literas literarum renascentium, quam utiliùs: Græca à quibusdã calumniæ. male feriatis ingenijs arripi, ac ad ostentationem parari: Dubiæ fidei Hebræa esse: Interim à genuino literas cultu perire, philosophiam desertum iri: & id genus reliquis conuitijs. Cum isto grege indoctorum congressuro, quis non intelligat uel Herculi non uno Theseo opus esse? adeò suscepto negotio non parum æquo dicar audacior: ut interim sileam uix posse hanc à me prouinciam administrari citra modestiæ periculum: qua, dispaream, si quid unquam rerum humanarum prius duxi. Ardeo enim amore recti: & quum studia uestra uehementer iuuari adulescentes cupiam, fiet ut quædam liberior, quam isti uolent, dicam. At quando me huc siue ratio (ita enim uideor mihi) siue casus aliquis impulit, uolo hanc mecum, Clarissimi uiri, causam habere uos munem, quorum industria, consilij, operaque fit ut passim à situ & squalore adferantur literæ, natiuumq; nitore

nitorem ubique recepturæ sperentur. Placuit igitur paucis commonere iuuentutem illustris Academiæ nostræ, ut quantum ad summam præclari instituti uestri attinet, intelligat, quæ sit renascentium studiorum ratio: quæ illorum, quæ Barbari maiores nostri è Scotis in Galliam, è Gallijs in Germaniam inuexerunt: ut ordine ac ductu generis utriusq; cognito, ipsi iudicetis, utrum maiore commodo, periculo minore, liceat amplecti. Atq; in hoc omnis oratio mea incumbet, uti spem uobis elegantis literaturæ (de Græca ac Latina loquor) faciam. Scio enim in ipso iam uestibulo plerosq; nouitate rei, si non deterri, certe angere. Præstabat autem orationis argumentum, & quasi filum ab ipsis studiorum fontibus, & omnium seculorum literarijs institutis ducere: sed ea, scenæ alterius erunt. Iam quod attinet, breuibus barbara studia cum synceris committam: docebo quibus auspicijs Latina discenda sint, & Græca tentanda. Interim quaeso dicentem benigni audite, id quod à uobis uel singulare meum erga uos studium, uel ipsa literarum dignitas impetrabit.

Annis ab hinc opinor octingentis, orbe prope uniuerso à Gotthis commoto, & à Longobardis deuastata Italia, simul cum imperio Romano Romanæ literæ sunt intermortuæ, quod unà belli furor & bibliothecas exciderat, & Musas ocio, ita ut sit, negato extinxerat. Scitis enim quàm non conueniat cum sapientiæ studijs, atq; adeò ciuiliū rerum cultu Marti, quem fingit Homerus noster cum Pallade acerbis odijs conflitantem, *καὶ οὐδὲν*, ut ipse ait, *τυκτὸν κακὸν*. Quo fere tempo-

Gregorius. re Gregorius, quem isti magnum, ego praesultorem
 ὁ δὲ δαδὸς Χρὸς Theologiae pereuntis uoco, ceterum exi-
 mia uir pietate, Romanam ecclesiam administravit, &
 infelicissimi seculi casum, quoad potuit, docendo scri-
 bendoq; sustinuit. Sub id aetatis nemo, ut uidetur, no-
 strorum hominum fuit, qui aliquid insigne scriptum ad
 posteros dederit. Verum haec in Scotis atque Hi-
 bernis literas diuturna pax aluerat. Clarebantq; hi cum

Beda. alijs quibusdam, tum maxime Venerabili Beda, Graece
 & Latine haud uulgariter perito, ad haec in philoso-
 phia, Mathematicis, sacris sic erudito, ut cum uetustis
 quoque conferri posset. Interim frigeat Italia, frige-
 bat Gallia. Germania, ut semper, armis, quam literis,
 instructior erat, eaq; tum potissimum in Italia saeui-
 bat: nondum enim uniuersa CHRISTVM profiteba-

Carolus Ma tur. In hunc rerum statum Carolus natus, cum fines Ro-
 gnus. mani imperij pacasset, ad instaurandas literas animum

Alcuimus. adiecit. Nam & ipse praeter multarum linguarum co-
 gnitionem, plerasq; disciplinas, quae scholis debentur,
 expeditas & compertas habebat. Alcuinum ex Anglia
 in Gallos duxit: quo autore, Parisij literas profiteri coe-
 perunt, auspicio certe lato. Nam pure adhuc erant, &
 accedebat Graecarum rerum mediocris peritia. Ea no-
 bis aetas Hugones, Ricardos, & alios non pessimos
 scriptores edidit. Philosophia non uti nunc ex Ari-
 stotele petebatur, sed totam sibi adseruerant Mathema-
 ta, quae magna cura tum literati omnes habebant, id
 quod indicant ueteres Monachorum diui Benedicti bi-
 bliotheca, e quibus nemo clarus extitit, qui non ope-
 re Ma

re Mathematico sit eruditionem suam egregie testatus. Deinde usures acta est, incideruntq; homines quidam, siue libidine ingeniorum, siue amore litium ducti, in Aristotelem, eumq; mancum & lacrum, & qui alio- Aristoteles.
 qui Græcis obscurus, καὶ ὁμοία similis uidetur, Latine sic redditum, ut etiam Sibyllæ furentis coniecturas exerceret, huc tamen incauti homines impegerunt. Sensim neglectæ meliores disciplina, eruditione Græca excidimus, omnino pro bonis non bona doceri cœpta. Hinc prodire Thomæ, Scoti, Durandi, Seraphici, Cherubici, & reliqui, proles numerosior Cadmea sobole. Accedit insuper quod non solum contempti ueteres studio nouorum: sed omnino si qui in eam supererant ætatem, ceu in Lethen ablegati, perierunt, ut dubites num alia re argutiarum autores plus nocuerint, quàm quod uercores tot milia ueterum scriptorum ad internecionem usque aboleri passi sunt. Talibus deinde, semel iuris diuini ac humani potestas facta est: ex horum decretis iuuentus erudiebatur. Proinde in scientiam iuris ac rem medicam pariter posthac seuitum est. Oporteat enim similem præceptoribus discipulum esse, ut aiunt uulgo κακὸν κῆρα κακὸν ἔργον. Hæc ratio studiorum annos circiter trecentos in Anglia, in Gallijs, in Germania regnauit, ut ne quid interim dicam immodestius. Quàm perniciofa, consicere licet propemodum ex his quæ dixi: atque ut planè intelligatis, animaduertite. Primum, desertis ueterum disciplinis, quando audax ista commentandi & philosophandi ratio inualuit, simul Græca contempta, Ma-
 thema

thematica deserta, Sacra negligentius culta sunt. Quo malo, quæ seuior pestis esse potuit? Certe nulla uulgarior unquam fuit. Nam cum ad eam usque ætatem, & philosophia tota Græca fuisset, & Sacrorum Latine litteræ, præter Cyprianum, Hilarium, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, nullæ insignes extarent, & Græcorum usum uernaculū Sacra occidentis magna ex parte eatenus habuissent, fieri non potuit, quin Græcis contemptis, unā quicquid commodi studijs humanis philosophia confert (confert autem longè plurimum) deinde cura sacrorum sensim interiret. Hic casus, uerè Christianos ecclesiæ ritus, ac mores, ille studia literarum labefactauit. Aequius forsā alterius fortuna ferri potuit. Nam & lapsantes literas, incorrupti ecclesiæ ritus, facile instaurare poterant: & bonis literis, si quæ saluæ mansissent, liberum erat, ruinosos ecclesiæ mores corrigere, animos hominum iacentes excitare, confirmare, & in ordinem cogere. At uerò siue fato, siue nostro uitio euenit, simul bonæ literæ nō bonis, prisca pietas ceremonijs hominum, traditionibus, constitutionibus, decretis capitulis, extrauagantibus, glossis *Δευτερίων* mutata est: neque retulit quod Nicena synodo patres tam prudenter cauerunt, τὰ ὑπὸ Χοῦα ἔδη κεραιλ'τω. Audacius hæc uidear alicui, quàm ex usu uel ætatis uel studiorum meorum: uerum, ut sic dicam, res uestre ingenui iuuenes postulant. Nam ut quidam segnius cum bonis artibus in gratiam redeant, nimirum in causa est, quòd nondum quisquam eos libere admonuit. Iam igitur cognoscite, quæ nam sit illa barbarorum commentandi ratio, quæ è quibus

quibus manavit fontibus, audistis. Artium genera omni- Tria artium
no tria sunt, λογικόν, φυσικόν, ποικιλικόν. Logicum uim genera.

omnem ac discrimina sermonis tractat : & cum per
ipsum in illa superiora sit iter, primum formandæ pue-
ritiæ rudimentum est, literas docet, proprietatem ser-
monis aut regulis astringit, aut collatis autorum figu-
ris indicat quid obserues, id quod fere Grammatica præ-
stat. Deinde cum paulo progressus fueris, iudicium ani-
mis comparat, quo metas rerum, ortus, fines, ductum,
sic agnoscas, ut sicubi quid inciderit exacte tractandum,
omnia quæ ad institutum pertinent, quasi in numeras-
to habeas, & artis adminiculis ita sensus auditorum ca-
pias ut dissentire temere non queant. Hæ partes illius
sunt quam uos dialecticam, alij rhetoricam uocant : no- Dialectice
minibus enim uariant autores, quum ars eadem sit. Atq; & Rhetori-
hic docendi ordo quondam fuit, quum uigerent adhuc ce eadē ars.

literæ, donec in Bullatos quosdam Magistros incidi-
mus, qui scitis, qua mole commentariorum grammatica
primum opprefferant. Sed quando ea reuixerunt, de
Dialecticis uideamus, quæ adhuc ex Tartaretis, Bri-
cot, Peruersore, Eccijs, Copulatis, Bursæ Montis, Exer-
citij taurinis & caninis, & alijs huius farine peti-
mus. Licet hac parte mihi liberius agere, & iisdem ego
annos iam sex perpetuos penè detritus sum. Et cum
rem probe meditatam habeam, non erit difficile mi-
hi suis eam coloribus pingere, ac declarare, non esse Dialectica
λεκτικὰ quæ isti amusi inscitia magistri profitetur. Pri-
mum, dialectica, methodus quædam est omnium quæsti-
onum compendiaria, διωκτικὴ τῆς καὶ διεκπερικῆς, qua con- quid.

stat

stat ordo & iudicium cuiusq; rei tractande, ut in quoe-
 que uideamus, quid, quantum, quale, quur, quomodo. Si
 simplex sit, sin complexum, Verum ne, an falsum, Sim-
 plicium discrimina, notionesq; , isti per loca senta situ
 cogunt, noctemq; profundam. Complexorum doctrine,
 quas tenebras non offuderunt argutijs? Quales sunt,
 Genus est species, Nullus & nemo mordent se in sac-
 co, Parisijs & Romæ uenditur piper. Arcent foro suo,
 quæ non adsequuntur. Librum κατηγορίων aiunt dia-
 lectica tabulis non censi, quum inde omne artifi-
 cium inueniendi, ceu è fonte fluat, & κατηγορίαι non
 sint, nisi αἰδοῦσθαι quædam simplicium. Et hic ar-
 gutantur, Num singula genera generalib. realiter (ut
 uocant) discrepent, atque de eo nondum inter Scotistas
 ipsos conuenit, multo minus cum factionis diuersæ no-
 minibus. Analytica posteriora cum sint, disponendi se-
 ries, ac ut simplicius peripateticus ait, Canon ac amuf-
 sis artificiosæ disputationis, inter metaphysica nostri
 rectulerunt: nempe quo rem per se non admodum dif-
 ficilem, ac mire utilem studijs honeste tractandis, & dif-
 ficilem & inutilem redderent. Hoccine est illud doce-
 re quod iactant? hæccine sunt sine quibus pensum arti
 cuique suum reddi nequit? Hæccine sunt, quæ tam splen-
 didis philosophiæ titulis auctionantur? At quanto mi-
 noris didicissent recte sapere quàm desipere. Sed cohi-
 beo animum, ne quem uel bonorum nimia libertas offen-
 dat. Vos à me adolescentes hoc unum agi putetis, uti-
 lius, quàm quod olim tractabant, studium uideri rena-
 scentium literarum. Equidem aliquot noui recti iudicij
 uiros

uiros, quibuscum saepe rem eandem contuli prorsum nostrae sententiae omnibus calculis adstipulantes. Amicus mihi quispiam est non uulgaris, sub quo primum puer praepreceptore in Sueuis Tubingae dialecticis merui annum unum aut alterum, haecenus ut fratre semper familiarissimus, Franciscus Stadianus eruditione ac uita genere tali, ut à bonis ac doctis omnibus certatim diligi mereatur. Is Analytica posteriora Suenicae iuuentuti anno superiore praestiturus, à nobis Themistij libellos, quos Latine reddidit Hermolaus, accepit. Addidi quaedam è Philopono transcripta, neque Graeca omnia satis mihi probantur. Admonui insuper illic ab Aristotele Rhetorica doceri. Legit, relegitq; & quo est iudicio, protinus ad scopum aduertit animum: ibi re penitus cognita, & pro felicitate ingenij sui aucta illustrataq; tot notabilibus, acceptionibus, distinctionibus exautoratis, causam integram, ueluti recuperatorio iudicio restituit, scholae simpliciter ac candide summa rei ἡ ἀληθὴς ὡς traditurus. Ad haec male precatus nugis, obnoxie à me contendit, Aristoteli purgando socias manus adijcerem: conaturum omnia sese pro uiribus, uti artium elementa uindicta barbarorum liberarentur: primi nominis studia, à sordibus recipi non posse, nisi purgatis adulescentiae rudimentis: id fere quicunque in summis posse, quod in infimis assueuerit: in summa, omnia sibi de gradioribus polliceri, si exercenda iuuentae ratio melior iniretur. Placuit amici consilium, & negotium una literarium suscepimus, Dij reliqua secudent. Nunc quæso uos, quanti facitis huius uiri iudicium, cum in alijs
disci

Franciscus
Stadianus.

disciplinis δι' πάσης, tum in hoc genere summa cum laude annos opinor decem uersati? Hoc egero uobiscum teste, atque eo sanè iurato, non esse in his uulgatis stromatis, quod probari cuiquam, præter personatos quosdam professores πολλοὺς πολλοῦ ἢ φιλοσοφῶν, queat. Iratas habeam Musas, ni hæc ita damnum, ut pro eis meliora, felicioraq; uos amplecti uelim: alioqui liberum per me cuique fuerit, quorsum uel usus uocat, uel ingenium trahit, sequi. Sat scio nullum fuisse seculum, neque Græcorum, neque Latinorum, quod non sit egregie nugatum philosophando: ueteres aliquanto quàm noui felicius. Quare afferas ad ea studia, oportet, animum acrem & curam: deinde Magistrum adhibeas boni iudicii, qui seligat quænam, & quatenus discenda sint. Dolet enim sanis, esse, qui persuaferunt sibi, nisi hæc nugalia didicerimus, non fore ex usu quicquid studiorum affectemus. Modestus uir Socrates erat, qui cum opinione sapientiæ uulgò coleretur, dicebat, Hoc unum se scire, quòd nihil sciret: illi contrà, Hoc unum nesciunt, quòd nihil sciunt. Atq; utinam feliciter eos aliquando ἡμῶν δ' ἰοῦντι uirga sua demulceat: ut expergescant, ut desipere se agnoscant. Vt euagarer longius, ipsa me rei indignitas perpulit. Volo enim fidem studiosis factam, aliud quoddam literarum genus utilius esse, quàm sit quod Copulata iactant: atq; hæc in Rhetoricis nostris longius. Quin uideamus, & hoc facile ne sit: hæc enim se commendatione diuendunt: quasi uero angustis adeò finibus contenta uirtus esse debeat, ut quod cuique procliue sit aggredi, continuo idem honestum

nestum sit. Quantum ætatis homini datum est, nedum
 adulescentiam, insumunt, ut Euripos omnes, sic enim Euripi
 Nazanzenus uocat, Aristotelicos exhauriant: id quod Aristotelici.
 nescio an unquam alicui contigerit. Subinde enim quod
 exhauritur influit, felicius id quidem, quàm quod de
 Danaidum dolijs ferunt. Adde quòd cum se ueri scien-
 tiam meditari gloriantur, plurimum operæ fallacijs ne-
 stendisq; dolis lingue nauant, ut festiuiter ludit Isocra-
 tes cū ait, Οἱ προσποιούντων μὴ τὸ ἀλήθειαν (ἡτάρ, εὐθὺς δ' ἐν
 ἄρχῃ τῶν παρρημάτων, ψεύδι λέγειν ἐπιχερῶσιν. De-
 inde ex tot factionum diuersis opinionibus, uix unā
 aut alteram, quæ sibi constet, reperias. Solent enim,
 ut ex ueteribus theologis quidam primi nominis di-
 xit, In omni humano dogmate, falsis uera, ueris
 falsa misceri, καὶ τ' ἀλὴθὲς πολλοῖς ψεύδεσσιν ἐκτρέφεται ut
 Dionysij uerbis utar. Ibi uerò quanto agas negotio,
 quibus auditorem perfugijs trahas, dum sententiæ
 doctores inter se conueniant, nimirum ut candida
 nigris: at nil refert, cadat, an recto stet fabula-
 talo, modò clamatum sit fortiter. Quanto satius erat
 hic uel τὸ ἐπ' ἄρχῃ nouæ Academiæ amplecti. Vere-
 or ne molestum sit uobis audire tam inconditas nugæ,
 alioqui exemplis hæc comprobarem non paucis. Inte-
 rim partium studijs disceditur, aluntur odia, friget hu-
 manitas, cum à literis nihil abesse debeat longius rancore.
 Nam communia erant Musis & Gratijs quondam
 sacra. Horum studia, quæcunque sunt, uel sola nutrit
 inuidia. Sic imbuti, quum ad sublimia Theologiam, Iuris
 scientiam, aut rem medicā effectis iam annis pedem mo-
 uent

H

uent

uent, quid aliud defectis ingenij uiribus, quàm quod in lu-
do consueuerunt, agant? Nugantur ergo, bis pueri senes:
quanquam si cui paulò felicior est genius, luisse pudet,
sed non incidere ludum. Porro uobis adulescentibus ue-
stram gratulor felicitatem, quibus benignitate optimi ac
sapientissimi principis nostri Friderici, ducis Saxoniae,
Electoris, cōtigit longe saluberrimis erudiri. fontes ipsos
artium ex optimis autoribus hauritis. Hic natiuum ac
sincerum Aristotelem, ille Quintilianum rhetorem, hic
Plinium tantum non ditissimū pedicæ, ac ueluti quoddam
copiæ cornu, ille argutias, sed arte tēperatas, docet. Ac-
cedunt, sine quibus nemo potest eruditus censeri, Ma-
thematica, item Poëmata, Oratores, professoribus non
proletarijs. Hæc si cognoueritis, quo ordine tractanda
sint, certò scio & facilia, & admirandi profectus uide-
buntur. Puerilia studia, quæ appellant *πρῶτα μαθήματα*
Grammatica, Dialectica, Rhetorica eatenus discenda
sunt, qua ad dicendum ac iudicandum instructus fistigia
studiorum non temere affectes. Iungendæ Græcæ literæ
Latinis, ut Philosophos, Theologos, Historicos, Orato-
res, Poëtas lecturus, quaquate uortas, rem ipsam adse-
quāre, non umbram rerū, uelut Ixion cum Iunone con-
gressurus, in nubem incidit. Hoc quasi uiatico compara-
to, per compendia, *ὡς ἐν νηυσὶ*, ut Plato ait, philosophi-
am accede. Nam in ea sum planè sententia, ut qui
uelit insigne aliquid, uel in sacris uel foro conari, parum
effecturum, ni animum antea humanis disciplinis (sic
enim philosophiam uoco) prudenter, & quantum satis
est, exercuerit. Nolo autem philosophando quenquam
nuga

nugari: ita enim fit ut communis etiam sensus tandē obliuiscāre: sed ex optimis optima selige, eaq; cum ad scientiam naturā, tum ad mores fermandos attinentia. In primis hæc eruditione Græca opus est, quæ naturæ scientiam uniuersam complectitur, ut de moribus apposite ac copiose dicere queas. Plurimum ualent Aristotelis moralia, leges Platonis, Poëta, atq; ij sanē, qui & optimi sunt, & in hoc legi possunt, ut animos erudiant. Homerus Græcis fons omnium disciplinarū. Vergilius ac Horatius Latinis. Neccessaria est omnino ad hanc rem historia: cui si ausim, me hercle non inuitus uni contulero, quicquid emeretur laudum uniuersus artium orbis. Hæc quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non, plenius ac melius Chrysippo & Crantore dicit. Hæc nulla uitæ pars, neq; publica, ueq; priuata uacare potest. Huic administratio rerum urbanarum domesticarumq; debet. Ac nescio an minore incommodo mundus hic noster sole, animo uidelicet suo cariturus sit, quàm historia, ciuiliū negotiorum ratio. Consensu maiorum nostrorum celebratum est, Musas ex memoria natas esse: Eo, ni fallor, significatum, ex historia omne artium genus manare. Complector ergo philosophiæ nomine scientiā naturæ, morū rationes, & exempla. Quibus qui recte imbutus fuerit, ille uiam sibi ad summa munijt. Causas acturus habebit unde diuitem rerum ac amplam orationem condat: Ciuitatem administraturus, unde æqui, boni, iusti formulas petat. Nimirum hæc philosophiæ commoda Demostheni clarissimo oratori uisa sunt, quur tam accurate eam adulescenti cuidam commendarit, uisus est dē:

Historiæ
laus.

Philosophiæ
mine quæ com-
plectantur.

H 2 reliqua

reliqua ipsi in Erotico legite. M. Cicero nusquam non dedit philosophiæ primas: & audistis opinor, quid illi in comparatione Seruij Sulpitij & Quinti Sæculæ iurisconsult. Quendam σοφόν Romani cognominarunt, admirati uberem in eo philosophicarum rerum scientiam. Verum quod ad sacra attinet, plurimum referat quomodo animum compares. Nam si quod studiorum genus, sacra profecto potissimum ingenio, usu, & cura opus habent. Est enim odor unguentorum domini super humanarum disciplinarum aromata: duce spiritu, comite artium nostrarum cultu, ad sacra uenire licet, sicut ad Herculanum Synesius scribit, ἡρώμενος, ὑδυμὸς διαβίων φιλοσοφία χαράσσῃ ἐς τὸ θῆον ποδὴν τοῦ οὐρανοῦ ἀξίαν τέ. Id si cui non uidetur, cogitet præter cetera & orichalcum à Tyrijs in templi Solymæ fabricam collatum esse. Itaque cum Theologia partim Hebraica, partim Græca sit (Nam Latini, riuos illorum bibimus) linguæ externæ discendæ sunt, ne ueluti κατὰ πρὸς ὄψιν cum Theologis agamus. Ibi se splendor uerborum ac proprietates aperiet, & patefiet uelut intra meridia cubilia uerus ille ac genuinus literæ sensus. Proxime cum literam percepimus, sequemur elenchum rerum. Faceffent iam tot frigida glossula, concordantiæ, discordantiæ, & si quæ sunt aliæ ingenij remoræ. Atque cum animos ad fontes contulerimus, CHRISTVM sapere incipiemus, mandatum eius lucidum nobis fiet, & nectare illo beato diuinæ sapientiæ perfundemur. Ac cum in uineis Engaddi cyperum legerimus, occurret sponsus saliens super montes, & transiliens super colles, ducto
 in p^a

in palatia Eden, **בשמן תירוצ** succo liquido, fr^a i. oleo effuso.
 grante, impios animos diffuente inunget, ac morte oscu-
 li dignabitur. Illius membris inserti uiuemus, spirabimus,
 uegetabimur, Sio n contemplantes, et silentio **קפז יומו שו**
 salem adorantes. Hic cœlestis sapientiæ fructus est.
 Eam igitur quàm purissime non interpolatam nostris
 argutijs colamus. Id quod cum aliquoties inculcat Pau-
 lus, tum in epistola ad Titum sedulo à Christiani ho-
 minis doctrina exigit, **ἀδιαφθορίαν** integritatem, hoc est,
 ne lubrica sit fides. Deinde **σεμνότητα** munditiem, hoc
 est, ne alienis literis improbe sacra contaminemus. Opi-
 nor quòd futurum sciebat, si sacris prophana misceren-
 tur, fore, ut simul prophani affectus, odia, studia facti-
 onum, schismata, iurgia consertim succederent. Proinde
 qui diuinis initiari uolet, Adam illum uetèrem exuat
 oportet, ut incorruptibilem Adam induat, hoc est huma-
 nos affectus, ipsumq; callidi serpentis iugum supera uir-
 tute frangat, excutiat, ut in gloria Domini transforme-
 tur, in abyssum abyssus. Hoc sanè in causa erat cur dice-
 rem usu literarum destitutam Ecclesiam, ueram ac ger-
 manam pietatem traditionibus humanis alicubi mutasse.
 Postquam hominum commenta placere cœperunt, et a-
 more operum nostrorum uicti, pro Manna, Beelphegor
 gustauimus, homines, non **Χριστοί** esse cœpimus. Hec
 uelim ita dicere uidear, ut sentio: sentio autem omnino
 aliud nihil, quàm quod Euangelicæ ueritati Ecclesiæ
 decretis probatur, eritq; mihi quod Hebræi dicunt,
צנח וסתר אמתה Iam ne obscure intelligitis, i. scutum & cli-
 peus ueritas
 eius.
 quantum sit in renascentibus studijs momenti, quantum

ad excolendas bonas mentes conducant? Quem non mīserescat superioris ætatis, quæ tam clara luce studiorum deserta, in orci tenebras, & nescio quas fæces literarum incidit? Quem non tangat ingens nostri seculi calamitas? quod & uetustis autoribus nostratum incuria orbatum est, deinde quod hi quoq; lucrificissent ex bonis, ni periissent illi, desiderat. Supereſt igitur iuuenes, ut audeatis: quanquàm ita se res habeat, & difficilia sint quæ pulchra sunt, tamen ita uincet industria difficultatem, ut longe minore impendio bona quàm mala uos sperem assequuturos. Deligunt uobis præceptores uestri quæ ex usu est scire, friuola secernunt, atq; hi Latina quidem. Simul cum Latinis Græca disci, & debent & facile possunt. Modò succifiuas aliquot horas Græcis date, ego saxo studio ac labore meo, ne opera uos uestra frustretur. Statim enim ab initio difficultatem rei grammaticæ optimorum autorum lectione temperabo, ut quod illic regula, hic exempla doceant. Accedit obiter in autoribus interim quod ad mores, uel rerum secretarum scientiam pertinet: omnia si contuleris, pulcherrime absoluent orbem studiorum. Erit enim curæ mihi, ut pro re, quæ uidentur, diligenter admoneam. Homerum habemus in manibus, habemus & Pauli epistolam ad Titum: hic spectare uobis licebit, quantum sermonis proprietas ad intelligenda sacrorum mysteria conferat: quid item intersit inter interpretes Græcæ doctos & indoctos. In alijs nota mala pro bonis ducantur, in hoc negocio diutius citra iacturam ineptire non licet. Capeſite ergo sana studia, & quod à poëta dictū est

est animo uoluite, Dimidium facti qui cœpit, habet. Sapere audete, ueteres Latinos colite : Græca amplexamini, sine quibus Latina tractari recte nequeunt. Ea pro omnium literarum usu, ingenium alent mitius, ac elegantius undequaq; reddent. Paucis annis prodire in lucem qui uobis & exemplo & stimulo sint. Videor enim uidere mihi tacitus aliquot locis reflorescere Germaniam, planeq; moribus & communi hominum sensu mitescere, & quasi cicurari, quæ barbaris olim disciplinis effera, nescio quid immane solita est spirare. Proinde locabitis operam, non modo commodo uestro, eoq; ad posterum propagando, sed omnino gloriæ non intermorturæ principis omnium gentium consensu optimi, qui nihil asseredis bonis literis habet potius. E quidem quod ad me attinet, nihil non connitax, ne defuisse uel pientissimi principis uoluntati, uel studiis uestris, optimi auditores, uidear. Atq; hoc me nomine uobis Clarissimi uiri

Academiæ Saxonicae principes addico ac deuoueo,
 uestrum erit adulescentiam meam bonis literis consecratam, minime malis artibus imbutam, denique in fidem uestram sedulo commendatam, benigne officio seq; tueri ac cõseruare.

D I X I.

H 4 AND